

СУЧАСНЕ ГУМАНІТАРНЕ ЗНАННЯ: КРИЗА, РОЗВИТОК, ПРОБЛЕМИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

Загально прийнятою сьогодні стає теза про те, що теперішній світ змінюється як ніколи раніше, як за динамікою, так і за змістом. Він переживає економічну кризу глобального прояву. Фахівці вважають кризу 2020 року її третьою хвилею, яка проходить на фоні інших глобальних соціально-політичних та інформаційних викликів.

Стає зрозумілим, що нелінійність і суперечливість теперішнього етапу глобальної реальності пояснюють особливостями сучасного світу, який є складним, нестабільним через численні різноспрямовані процеси. Однією з його особливостей є зростання ролі інформації, формування «електронно-цифрового» суспільства та індивіда. Це породжує низку складних проблем, сприяючи зростанню різновидів маніпулювання свідомістю людей, залучених до нових комунікативних процесів. Отже, інформатизація й оцифрування на базі нових технологій, з одного боку, розширює горизонт сучасної культури, а з іншого, – породжує найскладніші проблеми загально світоглядного характеру та потребує іншого осмислення сутності поняття «сучасна реальність» в ракурсі синтезу соціокультурних напрямів і теорій.

Одночасно маємо визнати, що сучасний етап, як ніколи раніше, характеризується зміною ціннісно-сміслових координат, які мають загально цивілізаційне значення. Особливу проблему становлять міграційні процеси регіонального та глобального характеру, які провокують нові конфлікти не тільки соціально-політичного, але й культурно-ціннісного змісту. Цілком зрозуміло, що така ситуація не виключає, а навпаки, припускає наявність різноманітності культур та різне бачення майбутнього, що сприяє тенденції дезінтеграції.

Саме тому, через динамічне ускладнення соціальних форм і структур життя, існує професійний запит на розвиток і розширення теоретичного та концептуального арсеналу сучасних соціальних наук. Перехід від індустріального до постіндустріального інформаційного мережевого суспільства, глобалізація та бурхливий розвиток інформаційних технологій актуалізували новий вид соціальної реальності – реальність кіберпростору, яка принципово змінила характер соціальної комунікації, соціальних зв'язків і соціальних дій людини. Сформувалися нові способи/конструкти інтерпретації соціальних дій та сприйняття часу і простору. Народилося нове покоління, для якого соціальна реальність кіберпростору стала звичним середовищем існування, тобто яке не уявляє себе без комп'ютерів, смартфонів та різноманітних гаджетів і є носієм інших ціннісно-сміслових орієнтирів [Детальн. див.: 1;3;5;].

Світова криза фундаментально перетворює світ, а саме, змінює акторів перетворень, традиції, цінності, відбувається відмова від багатьох норм, умов, форматів життя, які були звичними та сталими. Розуміння того, що ці зміни відбуваються на рівні глобального суспільства у представників різних наук сьогодні є, однак не має поки що системного уявлення про динаміку, конкретні виклики та ризики. Актуальною залишається концепт А.Тоффлера про швидкоплинність соціальних змін, яка породжує шок від того, що людина не здатна швидко адаптуватися до таких змін, особливо в культурно-ціннісних координатах. Швидкість змін значно більша та важливіша, ніж напрямок змін. Їхня динаміка сьогодні набагато швидша у порівнянні із кінцем ХХ століття, тому у людини та суспільства в цілому, більше проблем з адаптаційною спроможністю, зокрема певних його прошарків.

Зрозуміло, що роль наук соціального напрямку в сучасних умовах значно зростає. Від них суспільство очікує рецепти виходу з глобальної кризи та розробку нових парадигм

у забезпеченні нашого існування не тільки завтра, але й післязавтра. Якщо у гуманітарного знання є розуміння характеру змін, то виникає найважливіша проблема – аналіз ресурсів, які вони (інтелектуальні, фізичні, природні, політичні), які можливості їх використання, на що вони мають бути направлені.

Цілком слушною є думка українського філософа – інтелектуала С.Дацюка, яку поділяє автор тез, про те, що сьогодні має бути принципово іншим підхід до використання інтелектуального ресурсу та напрацювання нових підходів до аналізу ситуації. Сьогодні, як ніколи, надто важливо сприймати "іншебачення" у розумінні того, що відбувається. Інтелектуальній еліті необхідно розглядати різні концепти і домовлятися, сприймаючи їх. [2]

Як виглядає Україна в контексті глобальної кризи та пошуку парадигми виходу з цієї кризи? Наскільки українська інтелектуальна еліта усвідомлює масштаби, динаміку та характер змін? Чи здатна вона разом із політичною елітою оцінити наявні ресурси та їхні можливості задля відповіді на відомий закон цивілізаційних змін «виклику та відповіді» (А.Тойнбі), тобто виконувати функцію «творчої меншості», напрацьовуючи стратегію розвитку України, чи зголоситися на подальше спостереження розвалу проекту «Україна», як кажуть багато політологів – експертів? Це ті питання загально методологічного характеру, без відповідей на які, Україна може не відбутися.

Можна погодитися з думкою фахівців, що проблема України сьогодні в тому, що вона дивиться на навколишній світ та своє місце в ньому чужими очима, чужими міркуваннями та очима минулого [2;4:]. Нажаль, формат українського розвитку сприймається навіть не як одноваріантність, про яку в свій час писав А.Панарин, розмірковуючи про запровадження зарубіжних моделей демократичного розвитку в умовах пострадянського посттоталітарного стану. Сьогодні складається враження, що у нашої політичної еліти, а може й частини наукової, існує така собі моноваріантна безваріантність у використанні запропонованих зарубіжних проектів.

У відкритому доступі на рівні наукової спільноти навіть не обговорюються проблеми органічності запровадження зовнішніх проектів та зовнішнього управління українськими процесами, хоча означена проблема не нова. Світовий досвід наводить багато прикладів, коли зарубіжні проекти та їхні «хазяї» або «партнери», через гранти та інші формати впливу не сприяли розвитку країн, а скоріш навпаки, – їх збанкрутуванню. Вони не зацікавлені в запровадженні інноваційних проектів для нашої держави.

Наша інтелектуальна думка має бути спрямована на напрацювання власних правил життя, управління, які мають відповідати вимогам часу та становлять частину наших стратегічних завдань. Наше місце в сучасному світі залежить від того, яким ми власне себе бачимо там. Постійне звертання до минулого не може сприяти майбутньому розвитку. В нас, на думку С.Дацюка, існує несприйняття інтелекту як такого ні на рівні суспільства, ні влади, ні в соціальних науках. Сьогодні у нас не має конкуренції за кращий концепт розвитку, за інше його бачення. Нажаль, еліта не бажає мислити системно, а в політичних колах існує навіть заборона на інше мислення.

На завершенні слід підкреслити, що основне завдання інтелектуальної еліти та суспільно-гуманітарних наук сьогодні – це поступове, вдумливе переосмислення багатьох загальноприйнятих концептів з метою подолання кризи в науковому, економічному та інших вимірах.

Україна потребує нового цілісного бачення змісту глобальних процесів, їх наслідків і ризиків та визначення адекватного поетапного концепту стратегічного розвитку.

Глобальні зміни породжують нові вимоги до самого змісту, характеру та формату освіти як середовища, яке генерує і має генерувати інтелектуалів. Головне серед завдань нової сучасної освіти – формування людей, які спроможні мислити та працювати на майбутнє держави Україна, її безпеку та цілісність.

Література:

1. Ильин М.В. Современная политическая наука: кризис или развитие? / М. В. Ильин. // Политическая наука. 2018. №1. С.40-67.
2. Иновидение. Программа на канале UKR LIFE.TV // [Электронный ресурс] – Режим доступа: www.ukrlife.tv/programs
3. Крылов В.В. Нелинейная методология в познании социальной реальности: философский анализ. / Дис... канд. филос. наук. – М.: 2005. 151с. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://www.disscat.com/content/nelineinaya-metodologiya-v-roznanii>
4. Системна криза в Україні: передумови, ризики, шляхи подолання: аналіт. доп. / Я.А.Жаліло, К.А.Кононенко, В.М.Яблонський [та ін.]; за ред. Я. Жаліла. К.: НІСД, 2014. 132 с.
5. Швед Н.Г. Парадигма современной медиакультуры и новые подходы к организации медиаобразования // Современный дискурс-анализ. Дискурс современных массмедиа в перспективе теории, социальной практики и образования: Материалы Международной научно-практической конференции (специальный выпуск журнала). № 3 (20). Т.2. – Белгород: Политерра, 2018. – 256 с.